

Sporočilo za javnost

Ljubljana, 17. oktober 2014

Razmere so resne. Ni čas za igrice s ciframi.

Sindikata vzgoje, izobraževanja, znanosti in kulture Slovenije (SVIZ) se je odzval na sporočilo Gospodarske zbornice Slovenije (GZS) glede razmer v šolstvu. GZS opozarja, da so razmere v Sloveniji zelo resne, zato polemika, ki temelji na izhodišču, da manj sredstev za katerokoli področje samodejno pomeni tudi nižjo kakovost storitev, ni konstruktivna. To velja tako za podjetja kot za področja javnega sektorja.

Poleg tega za javno razpravo ni konstruktivna polemika, ki gradi na posamičnih, iz konteksta izbranih podatkih, saj izkrivlja celovito sliko razmer. Na GZS ne želimo iskati zgolj delcev statističnih podatkov za utemeljitev svojih predhodno utemeljenih stališč, pač pa želimo graditi svoja stališča na celovitosti podatkov, tudi iz študij, ki jih navaja SVIZ.

V nadaljevanju podajamo odgovore na konkretne vsebine.

1. SVIZ v sporočilu navaja podatke iz publikacije Indeks učinkovitosti, ki kaže, da naša država glede na v izobraževanje vložena sredstva dosega nadpovprečno dobre rezultate, saj je uvrščena na 7. mesto. Ob tem trdi, da so v naši državi sredstva za izobraževanje porabljena zelo učinkovito, kar je lahko le zgled za druge dejavnosti, tudi za gospodarstvo, če "to predsednik GZS mag. Hribar Milič prizna ali ne".

Visoka uvrstitev Slovenije na lestvici indeksa učinkovitosti je pohvale vredna, vendar sama po sebi ne potrjuje jasne povezave med višino učiteljeve plače in rezultati učencev, pri katerih lahko kot objektivno referenco uporabimo študijo OECD PISA 2012 (lahko bi tudi TIMSS iz leta 2011).

Na nedavni tiskovni konferenci predsednika SVIZ Branimirja Štruklja je javnost pridobila zmoten vtis, da bi se višje plače lahko odrazile v boljših rezultatih. Da pojasnimo. Izkušen finski učitelj letno zasluži 32.200 EUR, švicarski 51.200 EUR, vendar se švicarski učenci odrežejo slabše od finskih tako pri branju kot znanosti. Še boljši primer je med rezultati in plačami poljskih in nemških učiteljev. Razlika je večkratna v korist nemških učiteljev, vendar dosegajo poljski učenci boljše rezultate tako pri matematiki, branju kot znanosti.

Druga zadeva, ki jo je javnosti potrebno pojasniti je, da ni jasne povezave med velikostjo razredov in uspehi učencev. Tako Koreja kot Finska imata visoko število učencev na razred in sta uvrščeni precej višje od Francije in Norveške, ki imata eno od najnižjih razmerij v razvitem svetu. Gospod Adam Still iz podjetja GEMS Education Solutions, ki je to študijo opravilo za OECD, pojasnjuje svojo hipotezo s tem, da so države, ki namenijo veliko denarja za šolstvo, že morebiti dosegle točko preloma, po kateri višja sredstva za izobraževanje (tudi v obliki učiteljskih plač) ne pomenijo tudi večjega izplena znanja. Gospod Andreas Schleicher, obdelovalec statističnih podatkov pri študiji PISA, to potrjuje in utemeljuje, da razlike v izdatkih za šolstvo pojasnjujejo le 1/5 (!) variacije v končnem preizkusu znanja učencev. To jasno zavrača hipotezo SVIZ-a, da so manjši razredi in večji izdatki za izobraževanje nujni za ohranitev ali izboljšanje uspehov učencev.

2. SVIZ: "Gospod Hribar Milič sicer ne pove, od kje in kako je »precedil« podatke o stroških dela in številu zaposlenih v izobraževanju za potrebe svojega odziva, a smo mu pripravljene priskočiti na pomoč z nekaterimi dejstvi. GZS ima sicer že tradicionalne težave s številkami, ki jih uporablja pri poskusih utemeljevanja sicer problematičnih stališč. Navajanje števila 77.800 za zaposlene v izobraževanju (v resnici 57.308 (UMAR,

januar 2014)) ima isto vrednost, kot jo je imela sfabricirana trditev GZS na propadlih pogajanjih za sklenitev socialnega sporazuma, da se je od leta 2008 do 2014 število zaposlenih v javnem sektorju povečalo za 11.000. Trditev so morali po našem protestu, da gre za »povsem napačne in hudo pretirane številke« sklonjenih glav umakniti."

Podatke o številu zaposlenih v izobraževanju (dejavnost P) smo pridobili s portala Eurostat (Employment by sex, age and economic activity (from 2008 onwards, NACE Rev. 2)). Podatki temeljijo na četrtni anketi po metodologiji ILO. Številka 77.800 pomeni število delovno aktivnih v tej dejavnosti. Več o metodologiji si lahko preberete na: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/EU_labour_force_survey_-_methodology.

Druga možnost opredelitve števila zaposlenih je po registrskih virih. Število delovno aktivnih po tej metodologiji je sicer v januarju 2014 znašalo 65.693 (od tega zaposlenih 64.042, preostali samozaposleni) in ne 57.308, kot navaja SVIZ.

Še odgovor na očitke o povečanju števila zaposlenih za 11.000. Število zaposlenih v javnem sektorju (sektor država) se od 2008 do 2014 (povprečje prvih 7 mesecev, za katerega so dosegljivi podatki) ni povečalo za 11.000, ampak za 12.200. Javni sektor je za potrebe spremljanja politike plač po Zakonu o sistemu plač v javnem sektorju definiran drugače kot pri SURS-u, ki uporablja Standardno klasifikacijo institucionalnih sektorjev. Po SURS-u se deli na javne družbe in sektor države. Javne družbe kot celota so zniževale število zaposlenih (DARS, Slovenske železnice, rudniki v zapiranju, lekarne, banke, zavarovalnice v državni lasti), sektor države ne. V sektor država sodijo enote, vključene v blagajne javnega financiranja – državni proračun, proračuni občin, ZPIZ in ZZZS; v ta sektor prav tako sodijo javni zavodi, javne agencije in javni skladi, ki manj kot polovico svojih proizvodnih stroškov pokrivajo s tržnimi prodajami in nekatere druge enote (SOD, KAD, DSU, STO ipd.). Povsem relevantna je torej opredelitev javnega sektorja kot sektorja države.

Trditev, da naj bi GZS sklonjenih glav umaknil trditev o omenjenih številkah, je povsem neresnična in izmišljena. Ni prvič izgovorjena ali zapisana s strani predstavnikov SVIZ.

3. SVIZ: "V nasprotju z visoko uvrstitvijo na lestvici učinkovitosti vloženih sredstev v izobraževanje so plače učiteljev v Sloveniji pod povprečjem držav OECD (*Education at a Glance 2014*). To, žal, potrjuje tudi analiza Ekonomskega inštituta pri Pravni fakulteti Stroški dela v izobraževanju in kulturi po začetku krize (avtorjev Velimirja Boleta, Roberta Volčjaka in Žige Jereta), ki jasno kaže, da so skupni stroški dela v izobraževanju od leta 2008 do 2013 – za razliko od gospodarstva in tržnih storitev, kjer so stroški rahlo narasli – izrazito padli. In, ker gospod Hribar Milič razpravlja o Finskem BDP in nujnosti, da stroški plač ne smejo prehitovati rasti BDP, naj citiramo ugotovitev iz prispevka »*Stroški dela gotovo ne zmanjšujejo konkurenčnosti Slovenije*« (Gospodarska gibanja, Ekonomski inštitut pri Pravni fakulteti, junij 2014): »Zmanjševanje plač in stroškov dela (v Sloveniji) je precej intenzivnejše od krčenja BDP. Delež prejemkov zaposlenih v BDP se je namreč zmanjšal z okoli 54 % v obdobju 2009–2010 na 50,5 % v zadnjih dveh četrtnih letih (...) Padanje deleža prejemkov zaposlenih v BDP zelo jasno kaže, kako »utemeljeni« so argumenti, da stroški dela zmanjšujejo konkurenčnost slovenskega gospodarstva.« Torej, stroški dela v naši državi v deležu BDP padajo, ne rastejo. S predsednikom GZS se strinjamo, da je tu matematika neizprosna in ga v tem primeru pušča brez argumentov."

GZS pritrjuje viru SVIZ o gibanju stroškov dela v izobraževanju in kulturi in primerjavi z gibanji v gospodarstvu in tržnih storitvah. Vendar je tu ob dinamiki potrebno opozoriti na neugodno statistiko. Kot rečeno, sodimo v polovico držav, kjer so stroški dela v izobraževanju in kulturi višji kot v gospodarstvu. Po tem razmerju smo uvrščeni na 5. mesto, v družbi Cipra in Hrvaške. V EU-28 kot povprečju so sicer stroški dela v

gospodarstvu nekoliko višji kot v izobraževanju in kulturi, kar je v skladu s tem, da so delovna mesta v izobraževanju in kulturi bolj varna. Zaposleni v teh dejavnostih so zato zavoljo večje varnosti zaposlitve pripravljene sprejeti nekoliko nižje plačilo kot v gospodarstvu, kjer je raven stabilnosti povpraševanja nižja in s tem varnost delovnih mest. Vendar delovna mesta v izobraževanju niso le bolj varna, v nasprotju s trendom v gospodarstvu jih je tudi čedalje več. Število delovno aktivnih se je kot celota znižalo za 9,4 % v zadnjih šestih letih, medtem ko je v izobraževanju naraslo za 10,3 % (!).

Glede primerjave stroškov dela z BDP naj opozorimo na metodološko opombo. BDP sestavlja bruto dodana vrednost in neto davki za proizvode in storitve. Delež prve se je znižal, delež drugih se povečuje. Stroške dela je ustrezneje primerjati z bruto dodano vrednostjo. Po tem kriteriju je Slovenija na neslavnem prvem mestu v EU. Z drugimi besedami. Celotni kolač, ki ga delimo, se je skrčil, delež stroškov dela pa se je glede na 2008 celo povečal za 3,5 odstotnih točk, kar pomeni, da se je delež sredstev za tekočo porabo celo povečal in je s tem izrinil nujne investicije v stroje in opremo.

4. SVIZ: "Soglašamo, da eden od slovenskih problemov tiči v premajhni dodani vrednosti, ki bi znala biti posledica neustreznega gospodarskega modela, slabega vodenja in pohlepa po hitrih dobičkih tistih, ki so lastniki in odločajo v slovenskem gospodarstvu. Gospod Hribar Milič kot predsednik GZS, ki pomembno vpliva na delovanje gospodarstva, bi se lahko zato kdaj pa kdaj kritično zazrl tudi vase."

Slabo vodenje in pohlep po hitrih dobičkih določenih podjetij lahko do določene mere pojasnjuje premajhno dodano vrednost, ki bi v nadaljevanju nudila visoke dohodke celotne družbe. O tem ni dvoma. Vendar nista in ne moreta pojasniti zaostanka, ki je posledica strukturnih lastnosti gospodarstva Slovenija. Pri GZS si vseskozi prizadevamo opozarjati na to problematiko in smo definirali številne ukrepe, ki bi jih politika in širša družba morali podpreti, da pridobimo mesta na razvojni lestvici.

Povedano preprosto: dodana vrednost je v mnogočem pogojena z dobrim vodenjem podjetij. Vendar še zdaleč ne samo s tem. Dodana vrednost določene družbe je odvisna tudi od dodane vrednosti vseh družbenih podsistemov in poslovnega okolja v državi. Primer: kaj nam pomaga, da smo po deležu diplomantov zelo visoko na lestvicah, če hkrati naš izobraževalni sistem v precejšnjem delu izobražuje kadre - za zavod za zaposlovanje, ker ni dovolj služb za poklice, ki jih številne fakultete še vedno uvrščajo v svoje programe?

Zato v izogib nadaljevanju javne debate v stilu namiznega tenisa vabimo SVIZ h konstruktivnemu dialogu in k iskanju rešitev za boljše usklajevanje učnega kurikulumu s potrebami gospodarstva.

Mag. Samo Hribar Milič, predsednik GZS: "Merjenje uspeha v izobraževanju mora biti transparentno, saj je to pošteno do davkoplačevalcev."

5 ključnih podatkov

- Ni neposredne povezave med plačami učiteljev in rezultati učencev. Izkušen finski učitelj letno zasluži 32.200 EUR, švicarski 51.200 EUR, vendar se švicarski učenci odrežejo slabše od finskih tako pri branju kot znanosti. Še boljši primer je med rezultati in plačami poljskih in nemških učiteljev. Razlika je večkratna v korist nemških učiteljev, vendar dosegajo poljski učenci boljše rezultate tako pri matematiki, branju kot znanosti.
- Ni neposredne povezave med velikostjo razredov in uspehi učencev. Tako Koreja kot Finska imata visoko število učencev na razred in sta uvrščeni precej višje od Francije in Norveške, ki imata eno od najnižjih razmerij v razvitem svetu.

- Razlike v izdatkih za šolstvo pojasnjujejo le 1/5 (!) variacije v končnem preizkusu znanja učencev. To jasno zavrača hipotezo SVIZ-a, da so manjši razredi in večji izdatki za izobraževanje nujni za ohranitev ali izboljšanje uspehov učencev.
- Delovna mesta v izobraževanju so bolj varna. Še več kot to: tudi čedalje več jih je. V EU-28 kot povprečju so stroški dela v gospodarstvu nekoliko višji kot v izobraževanju in kulturi, kar naj bi tudi v teoriji obveljalo, saj so delovna mesta v izobraževanju in kulturi bolj varna, kar se je še toliko bolj izkazalo v primeru Slovenije. Še več kot to: število delovno aktivnih se je kot celota znižalo za 9,4 % v zadnjih šestih letih, medtem ko je v izobraževanju naraslo za 10,3 %.
- Stroške dela je ustrežneje primerjati z bruto dodano vrednostjo, ne BDP. Po tem kriteriju je Slovenija na neslavnem prvem mestu v EU. Z drugimi besedami. Celotni kolač, ki ga delimo, se je skrčil, delež stroškov dela pa se je glede na 2008 celo povečal za 3,5 odstotnih točk.